

HYPERODONTIE EN SYNODONTIE

Dr. TH. E. DE JONGE

Niet veel anatomische vraagstukken hebben de afgelopen decennia aanleiding gegeven tot zó uiteenlopende – maar vaak ook zó slecht gefundeerde – hypothesen als wel die, welke betrekking hebben op de variabiliteit van 's mensen gebit. In het bijzonder twee factoren hebben daartoe bijgedragen. In de eerste plaats was, met name in het verleden, de interpretatie van vormelijke zowel als van numerieke afwijkingen bij velen gespeend van een toereikend biologisch inzicht in deze materie. Daarkomt nog bij, dat de vrijmoedigheid, waarmede vele auteurs – de goeden niet te na gesproken – hun theorieën verkondigden, veelal omgekeerd evenredig was aan het aantal van de door hen onderzochte gevallen*).

Een voorbeeld uit een nog nabij verleden vormt DE LA PARRA, die aan de hand van te beperkt materiaal zijn bevindingen samenvat in een conclusie van algemene strekking: ten onrechte nochtans – zoals ook DE BOER opmerkt!

Bij dit alles verlieze men ten slotte niet uit het oog, dat de interpretatie van het merendeel der morfologische vormanomalieën gemeenlijk niet in de eerste plaats op odontogenetisch onderzoek berust.

Na deze inleiding mogen enkele kanttekeningen op de jongste publicatie van DE BOER**) niet achterwege blijven. Waarbij nochtans nadrukkelijk vooropgesteld zij, dat deze kanttekeningen geenszins polemiek ten doel hebben: veeleer beogen zij, enkele van de door DE BOER aangesneden kwesties óók van een andere gezichtshoek uit te benaderen.

DE BOER vestigt er dan o.m. de aandacht op, dat een dubbeltand zou kunnen ontstaan:

„1. doordat de kiemen van twee elementen te dicht bij elkaar aan de tandlijst ontstaan.

2. door onvolledige splitsing van een tandkiem.

In het eerste geval spreekt men van synodontie (DE JONGE, 1928), in het

*) Dat een en ander heden ten dage niet meer in die mate het geval is als in vroeger jaren, neemt intussen niet weg, dat een grote verscheidenheid van hypothesen nog immer een weinig benijdenswaardige – immers verwarrende – erfenis betekent!

**) dit Tijdschrift, 71:417, 1964.

laatste geval van schizodontie of tweelingtandvorming (geminatie). Men stelt zich n.l. voor, dat de splitsing van een tandkiem is te vergelijken met een splitsing van een embryo; ook bij de volledige splitsing van een tandkiem zouden „tweelingen” ontstaan, terwijl onvolledige splitsing zou resulteren in dubbeltanden bestaande uit twee gelijke of ongelijke componenten.

Doch met vergelijkingen moet men voorzichtig zijn. Tussen tandkiem en embryo bestaan fundamentele verschillen. De eerste ontstaat aan de tandlijst door proliferatie van epitheelcellen, de laatste ontwikkelt zich uit een vrije zygote, die een reeks delingen ondergaat volgens een vastgesteld patroon. In wezen bestaat tussen beide niet meer dan een oppervlakkige overeenkomst**).

Onzerzijds slechts deze opmerking: DE BOER ontleent deze voorstelling van zaken aan HERBST. Deze heeft in verschillende publicaties zijn standpunt ten deze bepaald. Zijn zienswijze berust in feite alléén op een redenering per analogiam en wij geloven niet ver bezijden de waarheid te zijn, wanneer wij van een thans vrijwel geheel verlaten standpunt spreken. *In ieder geval heeft nòch BOLK nòch diens school ooit enig verband gelegd tussen beide ontwikkelingsprocessen!*

In het vervolg van zijn betoog merkt DE BOER dan o.m. op: „Is b.v. in plaats van een normale laterale bovenincisief een dubbeltand aanwezig, dan stellen BOLK en zijn volgelingen op zuiver hypothetische gronden de diagnose schizodontie***).

Is de gang van zaken aldus niet iets te simplistisch geschetst? Want in werkelijkheid berust de theorie der schizogene variaties niet louter op theoretische bespiegelingen. Vóór alles toch liggen er zéér concrete anatomische bevindingen aan ten grondslag. Daarnaast vindt schizodontie bovendien steun in vergelijkend-anatomische waarnemingen (bij andere primaten en desgelijks bij lagere vertebraten).

Maar wanneer DE BOER in aansluiting aan de zojuist geciteerde passus poneert: „dat men met méér recht van spreken het standpunt verdedigen kan, dat deze dubbeltand het versmeltingsproduct is van de normale I₂ en een boventallig element” dan ontbreekt alle argumentatie ten gunste van dit standpunt, zodat zijn bewering vooralsnog slechts een speculatief karakter draagt.

Vervolgens lezen wij: „Volgens BOLK is onze eerste blijvende molaar een melkelement geweest, dat persistent werd als gevolg van de agenesie

*) l.c. pag. 417-418.

**) l.c. pag. 417.

van de bijbehorende premolaren. Alleen M_2 en M_3 zouden dus echte blijvende molaren zijn. BOLK neemt aan, dat in een vroeg stadium der zoogdierenontwikkeling ook de blijvende molaren werden voorafgegaan door melkmolaren en dat deze, sinds meerdere tientallen miljoenen jaren verloren gegane melkmolaren, zich bij de mens kunnen remanifesteren als z.g. paramolaren, gereduceerde elementjes, mesiobuccaal van M_2 en M_3 . Tegenwoordig weten wij dat BOLK's zienswijze onjuist is; één der klemmendste argumenten is wel, dat nog nooit een primitieve zoogdierschedel is gevonden waaruit het vóórkomen van een gelijk aantal elementen in de eerste en tweede tandgeneratie bleek**).

Nu is het inderdaad een feit: wij behoeven de paramolaren geenszins als de – uiteraard atavistische – voorgangers der permanente molaren te beschouwen. Maar daarmee ontvalt de eerste-molaartheorie nog niet haar *voornaamste* steun! Want hoe men ook over het genetisch karakter van onze voorste molaar oordelen moge, vast staat, *dat de eerste blijvende molaar en de tweede melkmolaar èn in hun normaal-anatomische vormeigenschappen èn in hun variabiliteit een grote mate van congruentie aan den dag leggen!*

Deze congruentie betekent tevens, dat in hun morfologische gedragslijn beide ten enenmale en op zéér bepaalde wijze afwijken van tweede en derde molaar in de blijvende rij. Een publicatie daarover ligt reeds ter perse.

Flatgebouw Avogadrostraat 12, Amsterdam O.

*) 1.c. pag. 418-419.